

Краснянська Наталія Дмитрівна,

ст. викладач,

*Одеський державний екологічний
університет*

Михальчук Катерина Володимирівна,

Магістрант

*Одеський державний екологічний університет
ukrain@odeku.edu.ua*

До проблеми трудової міграції в Україні: причини та наслідки

Актуальність проблеми міжнародної трудової міграції у сучасних умовах значно зросла. Проте сьогодні в умовах глобалізації та світової економічної кризи, коли міграційні потоки стали набагато масштабнішими, загострилося багато проблем і з'явилися виклики, нові як для самих трудових мігрантів, так і для країн-донорів та країн-реципієнтів. Генеральний директор Міжнародного бюро праці Хуан Сомавія у заяві з нагоди Міжнародного дня мігранта зазначав, що з 200 мільйонів міжнародних мігрантів 50 % становлять трудові мігранти – «жінки та чоловіки, які залишили свої домівки у пошуках роботи і кращих можливостей в інших країнах світу, аби підтримати свої сім'ї і громади. Вони роблять велетенський внесок у зростання та розвиток як країн працевлаштування, так і своїх громад, який, на жаль, часто залишається недооцінений, бо навіть невизнаний» [1]. Проблема трудової міграції – одна з найважливіших і в нашій державі. Вона потребує ретельного аналізу науковців та адекватних дій з боку законодавчої та виконавчої влади. Дослідженню даної теми присвячено численні праці, зокрема таких українських науковців як С. Пирожков, І. Прибиткова, О. Хомра, А. Стародуб, О. Малиновська, О. Позняк, Н. Пархоменко, О. Пінчук, Е. Лібанова, М. Шульга, та ін. Ці науковці зробили значний внесок у дослідження проблеми зовнішньої трудової міграції, але, як відомо, кількість та склад працюючих за кордоном постійно змінюється, змінюються також основні центри перебування найбільшої кількості українських мігрантів. Тому, незважаючи на істотний внесок перелічених вчених у вивчення особливостей зовнішньої трудової міграції населення

України, зазначена проблема все ще залишається малодослідженою та гостро постає перед українським суспільством. Щорічно десятки тисяч громадян України виїжджають за кордон у пошуках роботи, це явище приносить надзвичайно великі збитки економіці держави. Загострення проблеми трудової міграції пов'язане із низьким рівнем життя населення, відсутністю перспектив для подальшого кар'єрного росту та політичною нестабільністю держави. Якщо на початку 90-х років випадки виїзду закордон із метою працевлаштування були поодинокі, то сьогодні зовнішня міграція набуває глобального виміру. Домінуючими видами економічної діяльності серед українських трудових мігрантів є будівництво, найпоширеніше серед чоловіків, і домашній догляд, що переважає серед жінок. Станом на сьогоднішній день за офіційними даними близько 4,5 мільйона трудових мігрантів з України перебувають за кордоном (деяка статистика говорить про цифру до 7 мільйонів), з яких 1,7 мільйона – в країнах Європейського Союзу. Виходячи з цього, ми простежуємо, що близько третини економічно активного населення виїжджає за кордон, при цьому це здебільшого енергійні та підприємливі люди. Звичайно не можливо оминати питання правового статусу мігрантів – 60-70% не мають дозволу на проживання або працевлаштування. За даними Міжнародної організації міграції, близько 15 тис. українок зазнають сексуальної експлуатації за кордоном, а близько 100 тис. чоловік перебуває в трудовому рабстві. З такими темпами міграції за прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України в 2050 році в Україні буде 36 млн. населення [2, с.35]. Згідно з результатами дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» більше всього опитаних українців за останні 5 років виїжджали на роботу у Польщу – 36%, на другому місці Росія (25%), по 5% працювали у Чехії та Німеччині, 3% - в Італії, решта – в інших країнах, переважно, Західної Європи. А серед мешканців Заходу і Центру України переважаюча більшість працювала в Польщі, натомість жителів Півдня та особливо Сходу – в Росії. З них майже половина працювала у сфері будівництва та ремонту (43%), вдвічі менше (23%) на сільськогосподарських роботах, 10% на роботах по дому, по

3% мали досвід роботи в догляді за дітьми, ресторанному бізнесі (кухарі, офіціанти, прибиральники). По 2% працювали в готельному бізнесі, офісними працівниками, медичним персоналом. По 1% в сфері послуг (перукарі, масажисти, майстри). Водночас більшість (71%) заробітчани хотіли б у майбутньому знову працювати за кордоном, 11% - скоріше не хотіли б, 5% - однозначно не хотіли б, 13% - не визначились. Найбільша ж кількість респондентів хотіла б працювати у Німеччині (23%) та Польщі (22%), близько 10% – в Італії, США, Англії, по 6-7% – в Чехії та Росії [3, с.15]. В українських офіційних та неофіційних джерелах, зокрема у ЗМІ, можна знайти різні оцінки кількості українських трудових мігрантів, які протягом останніх років виїхали з України. Насправді точної кількості трудових мігрантів з України не знає ніхто. Труднощі в таких оцінках також полягають ще й у тому, що кількість трудових мігрантів не є сталою величиною і значно коливається залежно від багатьох чинників, наприклад, від пори року. Водночас однією з причин цього є неефективність наявної системи обліку статистичної інформації у сфері трудової міграції, а також відсутність єдиного державного органу, відповідального за збирання такої інформації, узагальнення та аналіз. Некерованість, стихійність процесу, відсутність достовірної інформації стосовно загальної чисельності та якісного складу громадян України, які працюють за кордоном, ускладнюють можливість оцінки масштабів зовнішньої трудової міграції та прогнозування її наслідків. Зважаючи на динаміку трудової міграції, можна виділити наступні її наслідки. До позитивних можна віднести: інвестиції в розвиток української економіки (прямі та непрямі); накопичення професійного досвіду у країнах з вищим рівнем розвитку сфери обслуговування і можливість поділитися ним у країні-донорі; сприйняття інших культурних особливостей країни-рецепієнта, що позитивно відображаються на формуванні системи; можливість «рекламувати» українську культуру у світі, створювати нові осередки української діаспори.

Однак, у трудової міграції є певні негативні риси, що можуть загрожувати ефективному функціонуванню економіки та загалом стабільності внутрішнього

клімату держави. Перш за все, демографічні показники, адже відбувається зменшення кількості населення за рахунок виїзду за кордон та народження дітей у країні-рецепієнті. Розповсюдження набуває соціальне сирітство, адже діти зростають і виховуються без прямої опіки батьків. Також, проблемою є залишені без належного нагляду люди похилого віку, які потребують не тільки матеріальної допомоги. На превеликий жаль, аспект покинутих батьків у зв'язку з виїздом за кордон на сьогодні не вирішується державою. Сучасний рівень надання медичної і соціальної допомоги населенню літнього віку в Україні не відповідає його реальним потребам і має високу соціально-демографічну вартість – зростання захворюваності і смертності. Зважаючи на це, люди похилого віку залишаються обділені не тільки матеріальними ресурсами з боку держави, але й турботою з боку власних дітей. Одним з негативних наслідків є трансформація українських родин, коли їх члени виконують невластиві для них функції через виїзд інших за кордон, а також розпад сімей. Однак, існують наслідки, які є як позитивними, так і негативними для України. До них можна віднести, наприклад те, що трудова міграція знімає напруженість ринку праці в Україні, але з іншого - призводить до втрати значної кількості професіоналів. Подібне стосується культурного аспекту трудової міграції. З одного боку українці «несуть у світ» свої традиції, звичаї, але з іншого - багато з них вивчаючи мову країни-рецепієнта задля отримання високооплачуваної роботи втрачають українську ідентичність. Тенденція розвитку трудової міграції не є втішною для українського суспільства, бо не зважаючи на труднощі, з якими зіштовхуються наші трудові мігранти перебуваючи на території іншої держави, масового повернення додому не спостерігається, оскільки ситуація в країнах перебування загалом залишається сприятливішою, ніж в Україні. Для України характерним є велика кількість емігрантів, що має щорічну тенденцію до збільшення; високий освітній рівень емігрантів, що, в свою чергу, спричиняє втрату висококваліфікованої робочої сили, а також значної частини інтелігенції; наявність законодавчої бази з цього питання, що потребує вдосконалення та ін..

Такі масштаби міграції українських громадян зумовлюють великі втрати робочої сили, які можуть мати в майбутньому серйозні негативні наслідки для економічного розвитку України. Держава стала одним із головних трудових донорів для країн Західної Європи, тоді як ринок праці самої держави потребує фахівців практично у всіх галузях економіки. Трудова зовнішня міграція набрала загрозливих для нашої держави масштабів. Вона вже є питанням національної безпеки. Дієвим засобом проти трудової міграції може бути динамізація економічного розвитку, зростання економічної активності та зайнятості населення, підвищення життєвого рівня.

Необхідно враховувати міграційну ситуацію під час розроблення економічних і соціальних програм, виходячи з особливостей конкретних регіонів, створити умови для мінімізації стихійної зовнішньої трудової міграції громадян України; встановити належний контроль за зовнішньою трудовою міграцією, припинити діяльність комерційних посередницьких структур, що незаконно займаються організацією зовнішньої трудової міграції; створити соціально-економічні умови для інвестицій в економіку держави коштів трудящих-мігрантів; забезпечити піклування та захист громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном.

Література:

1. Заява Хуана Сомавія, Генерального директора Міжнародного бюро праці, з нагоди Міжнародного дня мігранта, 18 грудня 2008. URL: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=119859&cat_id=364661
2. Варецька О. Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України // Україна: аспекти праці. 2005. № 5 . С. 34–39.
3. Галащук І. Українське заробітчанство: лідирує Польща// Міграція. 2017. 3 лютого. С.15